

**ADMINISTRATIVE LAW AND PROCEDURE.
FINANCE LAW. INFORMATION LAW**DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-27>**ВПЛИВ ЕКОЛОГІЇ НА МІГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ:
ПРАВОВИЙ АСПЕКТ****Андрущенко Л. В.***кандидат юридичних наук, доцент,**доцент кафедри загальноправових дисциплін**Інституту управління і права**Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого**м. Київ, Україна*

Кінець ХХ-початок ХХІ століття характеризується потужним науково-технічним прогресом. Розвиток науки і техніки дав поштовх до неймовірних відкриттів і винаходів – пральна машина, гелікоптер, автопілот, протигаз, телебачення, електронні годинники, ракети, хімічна і атомна зброя, штучні супутники, 3D-друк, дрони, вперше здійснено політ на літаку, досягнуто Північного та південного полюсу. Інноваційні процеси торкнулися всіх сфер нашого життя, знамениті відкриття зробили світ надзвичайно зручним, проте привели до катастрофічних наслідків – війни, конфлікти, аварії, техногенні катастрофи екологічна криза і створення зброї масового знищення, природні катаклізми.

Питання зміни клімату постало на порядку денному міжнародної політики у 1960–1970-х роках. Вперше широке висвітлення це питання отримало у 1979р., коли Всесвітня метеорологічна організація, Екологічна програма ООН, ЮНЕСКО та Всесвітня організація охорони здоров'я провели першу міжнародну конференцію з питань зміни клімату [1]

Зміни клімату здійснюють вплив на довкілля, флору і фауну, розвиток людства у всіх його аспектах. Науковці стверджують, що протягом останніх десятиліть спостерігається зміна у видовому складі та кількісному співвідношенні тварин, птахів, рослин, зміни у морських екосистемах, танення льодовиків, збільшення кількості лісових пожеж, паводків саме з причин кліматичних змін. Глобальне потепління, рекордні зростання температур за оцінками вчених здійснило негативний вплив на здоров'я людей. Зокрема, відзначається, що кількість

смертельних випадків внаслідок рекордних температур влітку 2003 р. тільки в Європі перевищила 70 000 осіб (ст 15)

Науково-технічний прогрес, абіотичні та антропогенні фактори призвели до виникнення техногенних катастроф та змін клімату, створення таких умов, коли щорічно мільйони осіб вимушені залишати свої домівки в зв'язку з фізичною неможливістю перебування в зоні лиха, загрозою їх життю та здоров'ю.

У контексті вищезазначеного – виникнення нового виду міграцій XX – XXI століття – екологічна міграція. Поняття екологічної міграції відносно нове та малодосліджене. Наразі, відсутнє єдине нормативно врегульоване визначення цього явища, як і методи його дослідження.

Міжнародна організація з міграції визначає екологічних мігрантів як «осіб або групи осіб які переважно з причин раптових або поступових змін навколишнього середовища, що негативно впливають на їхнє життя чи умови життя, зобов'язані залишити свої звичні домівки або вирішити зробити це тимчасово, які постійно перебувають у своїй країні чи за кордоном.»[2, МОМ, 2011: 33, МОМ, 2014: 13]. В свою чергу, під « екологічно переміщені особи» мають на увазі «осіб, які переміщені в межах своєї країни звичайного проживання або перетнули міжнародний кордон і для яких погіршення навколишнього середовища, погіршення стану чи руйнування є основною причиною їх переміщення, хоча і не обов'язково єдиною» [2, МОМ, 2011: 34 у МОМ, 2014: 13].

Загалом, міграції населення – це переміщення людей (мігрантів) через кордони тих або інших територій зі зміною місця проживання на тривалий час або назавжди. Міграції населення є частиною територіальних переміщень [3]

Міграція внаслідок природних катастроф спричиняє масові соціально-просторові переміщення населення, якщо на території компактних осель або поблизу людських помешкань відбуваються екологічні катаклізми, наприклад, виверження вулкана, зсуви гірських порід чи снігових лавин, опущення під воду суходолу тощо... [4]

Так, найбільшою в історії людства катастрофою техногенного характеру, що призвела до трагічних наслідків, сталася 26 квітня 1986 р. на четвертому енергоблоці Чорнобильської АЕС в Україні. Від гострої променевої хвороби загинули 29 людей, було евакуйовано понад 120 тис., загальна кількість постраждалих перевищила 9 млн людей. Сліди чорнобильської «події» в генному апараті людства, за свідченням медиків, зникнуть лише через 40 поколінь. Загальна площа радіоактивного забруднення склала вже в перші дні після аварії бл. 200 тис. км², охопивши багато районів України, Білорусії, а також Брянську, Калузьку, Тульську та інші області Російської Федерації. Помітне

випадання радіонуклідів досягло Болгарії, Польщі, Румунії, ФРН та інших країн. У 1986 р. було евакуйовано близько 116000 мешканців 30-км зони, внаслідок чого виникла нагальна потреба розв'язання низки соціально-економічних задач, в першу чергу, будівництво житла, створення робочих місць, адаптація новоприбулих на територіях поселення. Тільки у 1986-1987 роках для переселенців було побудовано приблизно 15000 квартир, 23000 будівель, приблизно 800 закладів соціальної та культурної сфери. До чорнобильської аварії в 1986 р. найтяжчою в ядерній енергетиці вважалася аварія 1979 р. на американській АЕС Тримайл-Айленд поблизу м. Гаррісберга (штат Пенсільванія). Захисна оболонка реактора, що збереглася, запобігла тяжким екологічним наслідкам від цієї аварії. Проте населенню і навколишньому природному середовищу було завдано дуже серйозної екологічної шкоди. З 30-кілометрової зони стихійного лиха було евакуйоване усе населення. Вибух на хімзаводі в Оппа, Німеччина, 21 вересня 1921 року 12 тонн суміші сульфату і нітрату амонію вибухнули з силою 5 кілотонн тротилу, буквально стерши містечко з лиця землі. Внаслідок вибуху реактора в Японії на Першій фукусімській АЕС вимушені були залишити свої домівка біля 200000 осіб.

За даними Міжнародної організації з міграції на кінець 2019 року близько 5,1 мільйона людей у 95 країнах та територіях проживали у переміщених місцях внаслідок стихійних лих, що сталися не лише у 2019 році, але й у попередні роки. У 2019 році майже 2000 катастроф спричинили 24,9 мільйона нових внутрішньо переміщених осіб у 140 країнах та територіях. Лише в першій половині 2020 року стихійні лиха перемістили 9,8 мільйона людей і залишились провідним фактором нових внутрішніх переміщень у всьому світі. Більшість стихійних лих були наслідком тропічних штормів та мусонні дощі в Південній Азії та Східній Азії та Тихому океані.

Відповідно, можна сформулювати визначення екологічних міграцій як масових соціально-просторових переміщень населення через кордони тих або інших територій зі зміною місця проживання на тривалий час або назавжди, якщо на території компактних осель або поблизу людських помешкань відбуваються екологічні катаклізми (виверження вулкана, зсуви гірських порід чи снігових лавин, повені, опущення під воду суходолу, урагани, шторм, посуха, землетрус), техногенні катастрофи, що, погіршуючи її екологічний стан, унеможливають перебування людей на даній території.

Вбачається доцільним визначити наступні види екологічних міграцій:

- тимчасові;
- постійні;

- маятникові;
- зовнішні;
- внутрішні;
- добровільні;
- примусові.

За даними Міжнародної організації з міграції та Світового банку, вбачається, що до 2050 року загальна кількість кліматичних мігрантів може сягнути до 1 млрд осіб, а протягом наступних 30 років внутрішніми мігрантами стануть 86 млн. жителів Африки, 17 млн. – з Латинської Америки. Проте, вжиття негайних заходів дозволить скоротити кількість кліматичних мігрантів на 80 відсотків.

Не лише світова спільнота, а й Україна стикається з проблемою захисту прав громадян, які в вимушених обставинах стали екологічними мігрантами. Практично для будь-якої країни світу гострі проблеми, що виникають у контексті негативних наслідків зміни клімату, є не лише серйозним викликом, а й потенційно потужним стимулом для інновацій – не тільки технологічних чи управлінських, але й соціальних та законодавчих.

На сьогодні гостро стоїть проблема не лише нормативного визначення «екологічного мігранта», визначення його статусу, що дозволить розробити механізм реалізації основоположних прав людини, пов'язаних з правом на роботу, освіту, охорону здоров'я та ін, а й запобігання екологічним змінам та техногенним катастрофам. Проблемам екологічної безпеки увага почала приділятися після Стокгольмської конференції 1972 року. Враховуючи досвід, результати наукових досліджень, людство має вживати рішучих заходів для збереження навколишнього середовища, створення екологічно безпечних умов для розвитку людської спільноти, що можливо посиленням відповідальності за порушення екологічної безпеки на різних рівнях – від персональної відповідальності до відповідальності на регіональному, місцевому, державному рівні. Окрім цього, необхідно створити механізм сприяння та адаптаційні механізми для екологічних мігрантів та імплементувати їх в суспільно-економічне життя.

Література:

1. Україна і політика протидії зміні клімату: економічний аспект / Аналітична доповідь; за загальною редакцією В.Р. Сіденка та О.О. Веклич. – Київ: Заповіт, 2016. – 208с.
2. Migration, Environment and Climate Change: Evidence for Policy (MECLEP), GLOSSARY, 2014 International Organization for Migration (IOM), IOM: Frank Laczko, Dina Ionesco, Sieun Lee, Mariam Traoré

Chazalnoel, Vera Goldschmidt, Karoline Popp, Daria Mokhnacheva, Elizabeth Warn, Lorenzo Guadagno, Rabab Fatima, Sabira Coelho, Alex Flavell, режим електронного доступу: https://publications.iom.int/system/files/pdf/meclepr_glossary_en.pdf?language=en

3. Міграційні процеси в сучасному світі: світовий, регіональний та національний виміри (понятійний апарат, концептуальні підходи, теорія та практика). Енциклопедія / Упоряд. Ю.І. Римаренко; За редакцією Юрія Римаренка., Київ, Видавництво «Довіра», 1998 р. 912 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-074-2-28>

ПОШУК ОПТИМАЛЬНОЇ ФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Антонюк О. М.

*аспірантка кафедри господарського та адміністративного права
факультету соціології і права*

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

м. Київ, Україна

Однією з умов ефективного здійснення реформування органів виконавчої влади на різних рівнях є визначення оптимальної моделі децентралізації влади, яка враховує особливості адміністративно-територіального устрою держави, розмір території, соціально-економічне становище регіонів, бюджетний потенціал територій тощо. Для визначення такої моделі, передусім, слід з'ясувати можливі форми децентралізації влади.

У науковій літературі зазначається, що децентралізація може набувати таких форм: 1) деволюція – передача центральним урядом повноважень субнаціональним одиницям при збереженні суверенітету центру; 2) делегування – передача повноважень та відповідальності на місцевий рівень при збереженні владної вертикалі; 3) деконцентрація – розподіл адміністративних повноважень між органами державної влади різного рівня; 4) дивестиція – передача планування, адміністративної влади або інших функцій неприбутковим, приватним або громадським організаціям [1, с. 80].

Подібної думки дотримуються й інші науковці, пропонуючи при цьому більш розширене тлумачення кожної з наведених форм. Зокрема, А.О. Маслов та А.Т. Гладковська наводять такі визначення форм децентралізації влади: деконцентрація – передбачає перерозподіл влади і